

О. РЕШЕТНЯК, Т. ПОЛЯКОВА

Формування емоційно-етичної компетентності студентів на заняттях з української та англійської мови і літератури із застосуванням концепту «відвага»

DOI 10.31865/2414-9292.23.2025.334902

УДК 378.016:811/.821.161.2+811/.821.111:17-047.22

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КОНЦЕПТУ «ВІДВАГА»

Олена Решетняк

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та літератури
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ–Дніпро, Україна
ORCID ID 0000-0002-8039-3929
reshetnyak.alena@ukr.net

Тетяна Полякова

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та літератури
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ–Дніпро, Україна
ORCID ID 0000-0002-1401-9939
tetyanapolyakova@ukr.net

Анотація. У статті досліджено основи емоційно-етичної компетентності, зокрема у контексті гуманітарних дисциплін, таких як українська й англійська мови та літератури, і як мовні засоби та літературні тексти можуть допомогти у формуванні емоційних й етичних якостей у студентів; описано вплив культурно-літературних дисциплін на емоційну й моральну підготовку студентів, а також зв'язок між етичними та емоційними аспектами навчання; проаналізовано роль концепту «відвага» в літературних творах та його вплив на емоційно-етичний розвиток молоді; окреслено статус концептів, зокрема «відвага», у процесі формування емоційно-етичної компетентності на заняттях з літератури; розглянуто методи й підходи, що застосовують для розвитку емоційно-етичної компетентності через вивчення української, англійської мов та літератур; з'ясовано значення концепту «відвага» в українській літературній традиції та його роль у вихованні молоді через літературні тексти.

Ключові слова: емоційно-етична компетентність; концепт; концепт «відвага»; емоційна підготовка студентів; моральна підготовка здобувачів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Емоційно-етична компетентність є важливим складником сучасної освіти, який дозволяє студентам не лише розвивати свої інтелектуальні здібності, а й адаптуватися до швидко змінюваного світу, де потрібні не тільки знання, а й морально-етичні орієнтири, емоційна стійкість і вміння діяти в складних ситуаціях. Вивчення української мови та літератури, водночас й англійської мови, є важливим аспектом у формуванні емоційно-етичної компетентності студентів, оскільки

літературні твори сприяють розвитку не тільки мовних навичок, а й глибокого емоційного й морального сприйняття світу. Один із важливих концептів, який може стати основою для розвитку емоційно-етичної компетентності, є концепт відваги. Відвага є не лише характеристикою фізичної сили чи готовності до ризику, але й важливим елементом моральної стійкості, рішучості і здатності приймати етичні рішення в складних ситуаціях. У царині англійської мови формування цього концепту дещо вирізняється від української мови та літератури, де він реалізується через образи героїв, їх боротьбу за правду, справедливість, гідність і свободу, що є важливими для формування світогляду студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвокультурні концепти неодноразово були об'єктом наукових студій М. Алефіренка, О. Близнюка, І. Голубовської, О. Задорожньої, В. Карасика, В. Кононенка, В. Маслової, П. Мацькова, А. Пікалової, О. Селіванової, О. Цапок, В. Яковлевої та ін. Над питанням теоретичних аспектів емоційної та етичної компетентності працювали І. Іванова, Т. Петриненко; Л. Васильєва; щодо формування концепту «відвага» з огляду на лінгвістику й філософію: В. Соловйов; А. Толочко; методисти окреслювали проблеми методики викладання української мови та літератури в педагогічних навчальних закладах: М. Чорний; Л. Федоренко; В. Шевченко (Біляєв, 2015, с. 12).

Для вивчення концепту «відвага» можна й варто використовувати українські та світові літературні твори, де цей концепт яскраво представлений, а саме: твори Тараса Шевченка (наприклад, «Кавказ», «Заповіт»), де відвага постає у контексті боротьби за свободу; літературні твори Івана Франка, Лесі Українки, Олександра Довженка, де часто зображено героїчні вчинки та моральні вибори; дитячу літературу (наприклад, твори Валентина Постникова, Володимира Лиса), що дозволяє аналізувати як формуються у дітей моральні якості через літературні образи. Психологічні підходи до формування емоційної та етичної компетентності студіювали С. Рубінштейн; А. Курков та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є лінгводидактичний аналіз концепту *відвага* як маркера вияскравлення релігійних і морально-етичних норм в українському узусі та засоби формування емоційно-етичної компетентності студентів на заняттях з української, англійської мови та літератури. Зазначена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) дослідити підґрунтя емоційно-етичної компетентності, зокрема у контексті гуманітарних дисциплін, таких як українська й англійська мови та літератури, і як мовні засоби та літературні тексти можуть допомогти у формуванні емоційних й етичних

якостей у студентів; 2) з'ясувати вплив культурно-літературних дисциплін на емоційну й моральну підготовку студентів, а також зв'язок між етичними та емоційними аспектами навчання; 3) проаналізувати роль концепту «відвага» в літературних творах та його вплив на емоційно-етичний розвиток молоді; 4) окреслити статус концептів, зокрема «відвага», у процесі формування емоційно-етичної компетентності на заняттях з літератури; 5) розглянути методи й підходи, що застосовують для розвитку емоційно-етичної компетентності через вивчення української, англійської мов та літератур; 6) вияскравити значення концепту «відвага» в українській літературній традиції та його роль у вихованні молоді через літературні тексти.

Теоретичні основи дослідження. Емоційно-етична компетентність визначається як здатність людини правильно оцінювати і регулювати свої емоції, розуміти емоції інших людей, діяти на основі моральних принципів і етичних норм. Це важлива складова соціальної компетентності, яка містить емоційну самосвідомість, здатність до емпатії, емоційну стійкість та відповідальність за свої вчинки.

У навчальному процесі, особливо в гуманітарних дисциплінах, таких як українська мова і література, важливо не тільки передавати знання, але й формувати в студентів відповідальне ставлення до себе та до навколишнього світу, розвивати їхнє критичне мислення, здатність до рефлексії та морального самовизначення. Формування емоційно-етичної компетентності сприяє розвитку гуманістичних цінностей, забезпечує більш глибоке розуміння культурної спадщини, традицій та національних ідеалів.

У навчальному процесі емоційно-етична компетентність є важливим компонентом, оскільки вона допомагає студентам і викладачам не лише краще впоратися зі своїми емоціями, але й діяти в межах моральних та етичних принципів, що сприяє здоровій атмосфері в товаристві та розвитку здобувачів як емоційно зрілих і відповідальних людей. Водночас, вони повинні вміти розпізнавати й контролювати свої емоції, такі як стрес, тривога чи фрустрація, що може виникнути під час навчання. Це допомагає знижувати емоційне навантаження та покращує концентрацію на навчанні.

Важливою частиною емоційно-етичної компетентності є здатність розуміти почуття інших, що сприяє розвитку емпатії. Вона допомагає студентам виявляти турботу про одногрупників, викладачів, а також ефективно взаємодіяти з іншими учасниками навчального процесу.

Уміння діяти відповідно до етичних принципів допомагає їм ухвалювати правильні рішення у складних ситуаціях, зокрема у випадках, пов'язаних з

академічною доброчесністю (наприклад, уникнення списування або плагіату) і взаємною повагою.

Розвиток соціальних навичок охоплює здатність до конструктивного вирішення конфліктів, толерантності та співпраці з іншими, що є важливим у колективному навчанні та групових проєктах. Учителі, які мають високу емоційно-етичну компетентність, здатні створити комфортне середовище потім й для учнів, де вони відчують себе безпечно і можуть вільно виражати свої почуття та думки, що сприяє більш продуктивному навчанню. Загалом, емоційно-етична компетентність у навчанні не лише покращує академічні результати, але й формує у молодого покоління навички для подальшого успішного життя в соціумі, де емоційна зрілість і моральна відповідальність є основою для взаємодії та співпраці.

Методика дослідження. У наданій розвідці було застосовано такі методи дослідження, як опис лінгвістичної та дидактичної літератури, компаративний аналіз, синтез набутих матеріалів.

Результати дослідження. Концепт *відвага* є багатогранним і багатозначним, демонструє широкі можливості для його аналізу в межах літературної освіти. Відвага в українській літературі проявляється в різних аспектах: це і фізична мужність, і моральна сила, і здатність чинити опір несправедливості.

Один із найбільш яскравих прикладів відваги можна побачити у творах, що розповідають про боротьбу українців за незалежність. Образи героїв, які виступають за права людини, національну гідність, свободу, є важливими для формування емоційно-етичних орієнтирів у студентів (Коваль, 2018, с. 48). До класичних прикладів літературної відваги зараховують твори, написані під час різних етапів національно-визвольної боротьби українського народу: від козацьких літературних пам'яток до сучасних романів, що зображують події Революції Гідності та війни на сході України. Герої цих творів часто постають перед моральним вибором, де відвага не тільки виявляється в здатності боротися з ворогами, але й у здатності жити за власними переконаннями в умовах боротьби за гідність.

Концепт *відвага* в українській літературі розкривається через численні образи героїв, які демонструють мужність, рішучість, готовність до самопожертви в умовах випробувань, часто зображених на тлі історичних подій. Це поняття поєднується із боротьбою за незалежність, захистом рідної землі та моральними принципами, що дозволяють людині залишатися вірною собі в найскладніших ситуаціях.

Відвага в українській літературі часто тісно пов'язана з національною історією. Це може бути боротьба за автономію, протистояння зовнішнім загрозам, а також внутрішні конфлікти, які ставлять на перше місце ідеали свободи, честі та гідності. В українській літературі фізична відвага часто супроводжується високими моральними засадами – це боротьба не лише за землю, а й за честь та гідність. Згадати можна постаті козацьких ватажків чи героїв часів визвольних змагань. У творах, що зображають козацтво, відвага виявляється в готовності віддати своє життя за вільну землю. Наприклад, у творах Тараса Шевченка («Гайдамаки», «Катерина») або в літературі 19 століття, відвага асоціюється з народними героями, які відстоюють свою землю, своє право на існування. Відвага в українській літературі – це не лише фізична сила. Вона часто демонструє моральний вимір, коли персонаж виступає за правду, навіть попри ризик для свого життя. Так, у романі «Тигролови» Івана Багряного відвага є виявом незламності духу перед обличчям безглузвих репресій чи тяжких умов.

Відвага у творах, присвячених боротьбі за незалежність України, відбиває не лише зовнішні битви, а й внутрішню боротьбу, біль, втрати та самопожертву. Цю тему виокремлено у творах Василя Стуса, Олександра Довженка, Юрія Смолича, де герої борються не лише за територіальну цілісність, а й за збереження культурної та духовної спадщини.

Концепт *відвага* актуалізовано і в сучасній українській літературі, зокрема в контексті подій на східному та південному фронтах України та Революції Гідності. Герої новітніх часів демонструють відвагу у боротьбі за гідність, право на свободу та демократичні цінності. Наприклад, у творах Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Наталки Сняданко відбито сучасні інтерпретації відваги, які базуються на внутрішній стійкості й здатності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Концепт *відвага* – це важлива тема в обох літературах, однак його трактування може варіюватися залежно від культурного контексту, історичних умов та соціальних ідей. Порівнюючи українську та англійську літератури, можна виокремити кілька аспектів цього поняття. Зокрема в українській літературі відвага часто асоціюється з боротьбою за незалежність, патріотизмом, готовністю до жертви заради батьківщини. Відвага в українських творах має чітке моральне забарвлення, вона часто пов'язана з боротьбою за ідеали, за свободу. У поезії Тараса Шевченка відвага постає як боротьба з соціальною несправедливістю та політичним гнобленням. Наприклад, у поемах «Катерина» або «Гамалія» герої готові на крайнощі, навіть на смерть, заради ідеї. Відвага для

Шевченка – це відмова від рабства, не лише фізичного, але й духовного (Коваль, 2018, с. 49). У творчості Франка відвага часто переплітається з революційними ідеями. Він демонструє, як людина, яка бореться за свою свободу, може виявити відвагу не тільки в боях, але й у щоденній боротьбі за правду і справедливість. Відвага в його творах – це не лише фізичний вчинок, а й моральна стійкість. Навіть у сатиричному контексті творів Остапа Вишні відвага виявляється в здатності протистояти бюрократії та нерозумним соціальним нормам.

В англійській літературі *відвага* теж має глибоке моральне значення, однак часто вона асоціюється з індивідуальним героїзмом, боротьбою за особисту честь або захистом своїх переконань, іноді навіть в умовах війни чи конфлікту. За англійської традиції фізична відвага може бути відокремлена від моральної, особливо у випадках, коли герої діють заради особистої вигоди чи слави.

У творах Вільяма Шекспіра «Генріх V», «Макбет», «Річард III» *відвага* пов'язана з політичними та військовими лідерами, які часто стоять перед важкими моральним вибором. Хоча в романах Джейн Остін основна тема – це соціальні взаємини, відвага проявляється в здатності героїв боротися за свої переконання та вибір, навіть коли це суперечить соціальним умовам. Наприклад, у «Гордість і упередження» героїня Елізабета Беннет виявляє відвагу в боротьбі за своє право на любов і щастя, навіть коли це ставить її в конфлікт з родиною та суспільними нормами. А Чарльз Діккенс у «Тим часом, коли ми могли б бути щасливі» вбачає відвагу героїв в боротьбі з соціальною несправедливістю та боротьбі за права бідних і пригноблених (Резнікова, 2014, с. 25). У цьому й полягають відмінні риси у двох процесах, хоча є й багато спільного.

Як в українській, так і в англійській літературі *відвага* часто має моральне підґрунтя, виявляючись у здатності долати труднощі заради вищих ідеалів: свободи, справедливості чи захисту невинних. І в українській, і в англійській літературі *відвага* дуже часто пов'язана з боротьбою або в соціальній сфері, або в політичних чи військових конфліктах. В обох літературах існує традиція зображення відваги через індивідуальний героїзм, де персонаж, часто один, бореться за свої принципи або за іншого.

Отже, концепт *відваги* в обох літературах переплітається із суспільними та історичними контекстами, але він залишається універсальним щодо моральних цінностей, хоча й має специфічні культурні відтінки.

Відвага в українській літературі часто є не лише фізичним подвигом, а й моральним актом, коли герой змушений зробити важкий вибір між особистими інтересами й суспільним добром, між власним благополуччям і благополуччям інших. Важливим аспектом є також *відвага* в умовах емоційної кризи, коли герої

повинні подолати не лише зовнішні труднощі, а й свої внутрішні страхи та сумніви. Наприклад, в образах Тараса Бульби (Микола Гоголь), Матері (Оксана Іваненко), Лесі Українки (як поетеси, так і героїні її драм) вбачаємо відвагу не лише в битвах і війнах, але й у здатності залишатися вірними своїм переконанням у найскладніших життєвих ситуаціях.

Завдяки глибинному аналізу образів літературних героїв студенти можуть зрозуміти, що *відвага* – це не лише фізична сила, а й готовність і здатність до моральної самопожертви, відстоювання правди та справедливості навіть за найскладніших умов. Це формує емоційну стійкість і моральну зрілість здобувачів, оскільки вони не тільки сприймають літературні твори на рівні сюжету та персонажів, а й на рівні особистісного відгуку та морального вибору.

У численних творах української літератури *відвага* часто розглядається крізь призму боротьби з ворогами чи здолаття природних перешкод. Яскравим прикладом є козацька епопея, де *відвага* традиційно асоціюється з героями, готовими віддати своє життя за свободу та незалежність. Козаки в народному епосі, таких як «Енеїда» Івана Котляревського, зображуються як відважні й мужні воїни, здатні боротися з будь-якими силами. *Відвага* в українській літературі часто не обмежується лише фізичною боротьбою, а є також моральною і духовною. Вибір героя, який готовий протистояти суспільному тиску, не боятися висловлювати свою думку, відстоювати правду і справедливість – це також акт відваги.

В Україні часто трапляється мотив жертви героїв, що сильно ризикують чи навіть помирають задля кращого майбутнього свого народу. *Відвага* тут є у готовності пожертвувати власним життям або благополуччям заради вищих ідеалів, таких як свобода, національна гідність чи справедливість. Тема визвольних змагань, де українські герої не бояться виступити проти сильнішого ворога, є постійною в літературі, починаючи від періоду козаччини і дотепер.

За радянської доби, коли багато українських письменників і діячів культури опинилися під загрозою переслідувань і цензури, *відвага* набувала ще одного значення. Це була *відвага* бути правдивим, незважаючи на репресії, творити, висловлювати думки, що не збігалися з офіційною ідеологією, а також зазнавати переслідувань за свою творчість. Ліна Костенко, Іван Дзюба, Василь Стус і інші представники шістдесятників, що відкрито виступали проти системи, є прикладами такої відваги.

Історичний контекст також є значущим для формування концепту *відваги* в українській літературі. Протистояння колоніальним силам, боротьба за збереження національної ідентичності, за мову та культуру – це теж акт відваги.

Твори таких авторів, як Тарас Шевченко, Іван Франко, Микола Хвильовий, часто акцентують на важливості збереження національної гідності через глибоку відвагу, готовність до боротьби навіть у найтяжчі часи.

Не менш важливим є концепт психологічної відваги, що виявляється в літературних персонажах, які стикаються з глибокими внутрішніми конфліктами, переживаннями, страхами. Вони мають мужність не лише зберігати внутрішню рівновагу в ситуаціях стресу, а й долати власні сумніви та страхи. Це особливо вияскравлено у творах сучасних українських авторів, де відвага зводиться до здатності рухатися вперед, незважаючи на власну невпевненість або соціальні труднощі.

Відтак, концепт *відваги* в українській літературі розширюється за межі традиційного уявлення про героїзм та фізичну силу. Він охоплює і моральні, і психологічні аспекти, пов'язані з гідністю, боротьбою за справедливість, відстоюванням національної ідентичності. Усі ці різноманітні виміри відваги допомагають краще розуміти глибину і складність української літературної традиції, що відбиває не лише історичний досвід, а й сучасні виклики.

Методи формування емоційно-етичної компетентності через концепт *відвага*. Для того, щоб ефективно формувати емоційно-етичну компетентність студентів через концепт відваги, можна використовувати різноманітні методи та підходи на заняттях з української мови та літератури:

1. Аналіз літературних творів. Вивчення творів, у яких розкривається тема відваги, дозволяє студентам усвідомити, як важливі моральні та емоційні якості героя впливають на його долю та на долю інших людей. Це може бути як класичне дослідження творів (наприклад, Івана Франка або Тараса Шевченка), так і більш сучасні літературні твори, які зображують реалії сьогодення.

2. Рольові ігри та дебати. Студенти можуть розігрувати сценки, в яких герої повинні вибирати між двома або більше моральними варіантами. Це дає можливість розвивати критичне мислення і емпатію до різних позицій.

3. Креативні завдання. Наприклад, написання есеїв або творчих робіт на тему «Що для мене є відвага?» чи «Як я уявляю героя мого часу?», що дозволяє студентам виразити свої особисті погляди та рефлексії.

4. Обговорення та дискусії. Обговорення моральних виборів персонажів, їхніх вчинків, а також їхнього впливу на розвиток подій і розвиток їхніх особистостей сприяє формуванню емоційно-етичної компетентності студентів (Кузьміна, 2016, с. 123).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Формування емоційно-етичної компетентності студентів є важливим

аспектом сучасної освіти, зокрема на заняттях з української та англійської мови й літератури, де студентам надається можливість не тільки опановувати мовні та літературні знання, але й розвивати особистісні якості, що мають важливе значення для їх морального та емоційного розвитку. Одним з таких важливих концептів є «відвага», який може стати основою для формування емоційно-етичної компетентності студентів.

Відвага, як моральна якість, виявляється у здатності особистості виступати проти несправедливості, відстоювати свої переконання, незважаючи на можливі труднощі та ризики. Цей концепт є надзвичайно важливим для розвитку у студентів таких якостей, як рішучість, стійкість перед викликами, готовність до самовдосконалення та відповідальність за власні вчинки. Під час вивчення української, та англійської мови й літератури студенти мають можливість не лише ознайомлюватися з текстами, що зображують героїв, котрі демонструють відвагу у різних формах (як зовнішню, так і моральну), але й аналізувати їх вчинки в контексті етичних проблем, що виникають у перебігу літературних творів. Через розгляд образів відважних персонажів, студенти можуть усвідомити важливість морального вибору, а також зрозуміти, як внутрішня відвага корелює з емоційною стійкістю, етичними переконаннями та соціальними цінностями. Завдяки інтеграції поняття відваги у навчальний процес, можна ефективно формувати у студентів здатність до моральної саморефлексії, що є важливим компонентом емоційно-етичної компетентності. Вивчення таких тем допомагає студентам розвивати вміння не тільки сприймати складні моральні ситуації, але й оцінювати їх з позиції етичних норм, що є основою їх соціальної зрілості та здатності до конструктивної взаємодії в суспільстві.

Отже, формування емоційно-етичної компетентності через концепт *відваги* на заняттях з української та англійської мови й літератури сприяє розвитку у студентів не лише мовних навичок, але й важливих моральних і емоційних якостей, що будуть необхідні для успішної інтеграції в суспільство, здатності до прийняття відповідальних рішень і побудови гармонійних міжособистісних стосунків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біляєв, В. В. (2015). Емоційно-етична компетентність студентів: теорія і практика навчання. Київ: Видавництво «Освітній центр».
2. Гончаренко, С. В. (2009). Сучасні підходи до формування морально-етичних цінностей студентів. Харків: Видавництво «Основа».
3. Коваль, О. М. (2018). Концепт «відвага» в українській літературі та його роль у формуванні емоційно-етичної компетентності студентів. *Мова і культура*, №4(15), 42–50.

4. Кузьміна, М. М. (2016). Психолінгвістика як інструмент формування емоційно-етичних компетенцій. Львів: Видавництво «Світ».
5. Петренко, О. С. (2017). Використання концептів у навчанні української мови і літератури: аспекти емоційно-етичної компетентності. Київ: Видавництво «Літературна Україна».
6. Резнікова, О. В. (2012). Теорія та практика навчання української мови у контексті формування емоційно-етичних компетенцій студентів. Київ: Видавництво «Вища освіта».
7. Сорока, Ю. І. (2014). Концепт «відвага» у контексті української національної ідеї та його вплив на молодь. *Літературознавчі студії*, № 2(8), 21–28.

FORMATION OF STUDENTS' EMOTIONAL AND ETHICAL COMPETENCE IN UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGE AND LITERATURE CLASSES USING THE CONCEPT OF "COURAGE"

Olena Reshetnyak

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature,
SHEI "Donbas State Pedagogical University",
Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-8039-3929
reshetnyak.alena@ukr.net

Tetiana Polyakova

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature,
SHEI "Donbas State Pedagogical University",
Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-1401-9939
tetyanapolyakova@ukr.net

Abstract. The article examines the basics of emotional and ethical competence, in particular in the context of humanities disciplines such as Ukrainian and English languages and literature, and how language tools and literary texts can help in the formation of emotional and ethical qualities in students; describes the influence of cultural and literary disciplines on the emotional and moral training of students, as well as the relationship between ethical and emotional aspects of learning; analyzes the role of the concept of "courage" in literary works and its impact on the emotional and ethical development of young people; outlines the status of.

Emotional and ethical competence is understood as an important component of modern education, which contributes not only to the development of students' intellectual abilities, but also to adaptation to a rapidly changing world, where not only knowledge is needed, but also moral and ethical guidelines, emotional stability and the ability to act in difficult situations. The study of Ukrainian language and literature, including English, is an important aspect in the formation of students' emotional and ethical competence, as literary works contribute to the development of not only language skills but also a deep emotional and moral perception of the world. Linguistic and cultural concepts have been repeatedly the subject of scientific research by M. Alefirenko, O. Blyzniuk, I. Holubovska, and others, and theoretical aspects of emotional and ethical competence have been studied by I. Ivanova, T. Petrynenko; L. Vasylieva, and others. The article involves a

linguistic and didactic analysis of the concept of courage as a marker of the expression of religious and moral and ethical norms in the Ukrainian language and means of forming students' emotional and ethical competence in Ukrainian, English language and literature classes and solving the following tasks: to study the basis of emotional and ethical competence, in particular in the context of humanities disciplines such as Ukrainian and English languages and literature, and how language tools and literary texts can help in the formation of emotional and ethical qualities in students.

In the course of studying Ukrainian and English language and literature, students have the opportunity not only to get acquainted with texts depicting characters who demonstrate courage in various forms (both external and moral), but also to analyze their actions in the context of ethical issues that arise in the course of literary works. Formation of emotional and ethical competence through the concept of courage in Ukrainian and English language and literature classes contributes to the development of students' language skills, as well as important moral and emotional qualities that will be necessary for successful integration into society, the ability to make responsible decisions and build harmonious interpersonal relationships.

Keywords: emotional and ethical competence; concept; concept of “courage”; emotional training of students; moral training of students.

REFERENCES

1. Biliaiev, V. V. (2015). *Emotsiino-etychna kompetentnist studentiv: teoriia i praktyka navchannia* [Emotional and ethical competence of students: theory and practice of teaching]. Kyiv: Vydavnytstvo “Osvitnii tsentr”. [in Ukrainian].
2. Honcharenko, S. V. (2009). *Suchasni pidkhody do formuvannia moralno-etychnykh tsinnosti studentiv* [Modern approaches to the formation of moral and ethical values of students]. Kharkiv: Vydavnytstvo “Osnova”. [in Ukrainian].
3. Koval, O. M. (2018). Kontsept “vidvaha” v ukrainskii literaturi ta yoho rol u formuvanni emotsiino-etychnoi kompetentnosti studentiv [The concept of “courage” in Ukrainian literature and its role in the formation of emotional and ethical competence of students]. *Mova i kultura*, 4(15), 42–50. [in Ukrainian].
4. Kuzmina, M. M. (2016). *Psykholinhvistyka yak instrument formuvannia emotsiino-etychnykh kompetentsii* [Psycholinguistics as a tool for the formation of emotional and ethical competences]. Lviv: Vydavnytstvo “Svit”. [in Ukrainian].
5. Petrenko, O. S. (2017). *Vykorystannia kontseptiv u navchanni ukrainskoi movy i literatury: aspekty emotsiino-etychnoi kompetentnosti* [The use of concepts in teaching the Ukrainian language and literature: aspects of emotional and ethical competence]. Kyiv: Vydavnytstvo “Literaturna Ukraina”. [in Ukrainian].
6. Rieznikova, O. V. (2012). *Teoriia ta praktyka navchannia ukrainskoi movy u konteksti formuvannia emotsiino-etychnykh kompetentsii studentiv* [Theory and practice of teaching the Ukrainian language in the context of forming emotional and ethical competencies of students]. Kyiv: Vydavnytstvo “Vyshcha osvita”. [in Ukrainian].
7. Soroka, Yu. I. (2014). Kontsept “vidvaha” u konteksti ukrainskoi natsionalnoi idei ta yoho vplyv na molod [The concept of “courage” in the context of the Ukrainian national idea and its impact on youth]. *Literaturoznavchi studii*, 2(8), 21–28. [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції
04.03.2025 р.